

Protokoll 4/2024

fört vid Valnämndens sammanträde fredagen den 7 juni 2024
kl. 08:30-08:55, Hantverkargatan 3 D

Ledamöter

Catharina Piazzolla (S) Ordförande
Fredrik Wallner (M) Vice ordförande
Sophia Holm (S)
Linus Kyrklund (V)
Anneli Bojesson (L)

Ersättare

Roine Hangvar (S)
Mattias Håkansson (V)
Magnus Lindgren (MP)
Cecilija Rihtnesberg (M)

Övriga närvarande

Eva Debels Kanslichef
Emmy Martinsson Nämndsekreterare
Roger Wihlborg Handläggare
Anna Goffe Johnsson Handläggare
Peter Göranson Handläggare

Paragraf

§§1-8

Sekreterare

Emmy Martinsson

§ 1
Justering

Beslut

Catharina Piazzolla (S) och Fredrik Wallner (M) valdes till att justera protokollet.

§ 2**Förordnande av röstmottagare och valsedelshanterare för valdagen**

Föredragande Peter Göranson och Anna Goffe Johnsson

VN 2024/19

Beslut

Valnämnden beslutar följande:

Valnämnden förordnar röstmottagarna och valsedels-hanterarna till valdagen den 9 juni 2024 enligt bilaga

Valnämnden uppdrar åt kanslichefen att vid behov förordna ytterligare röstmottagare och valsedelshanterare, samt att ge kanslichefen rätt att återta givet förordnande.

Valnämnden beslutar om omedelbar justering av ärendet.

Sammanfattning av ärendet

Enligt vallagen 3 kap. 5 § förordnas röstmottagare av valnämnden. Detta ärende avser röstmottagare samt valsedelshanterare och som ska tjänstgöra på valdagen.

Röstmottagarna i valdistrikten har som huvuduppgift att ta emot och hantera väljarens röst och se till att röstmottagningen går korrekt till enligt vallagens bestämmelser. Det ska alltid finnas minst tre röstmottagare närvarande i lokalen för att kunna genomföra röstmottagningen. I beslutet förordnas totalt cirka 4 200 röstmottagare i 592 valdistrikt.

Valsedelshanterare finns i de flesta valbyggnader och förordnas som röstmottagare med ansvar för valsedlarna och ordningen i valsedelställen. I beslutet förordnas totalt cirka 400 valsedelshanterare i 147 byggnader.

Handlingar i ärendet

- VN 2024/19-1 Förordnande av röstmottagare inklusive valsedelshanterare för valdagen den 9 juni 2024

Handläggare

Peter Göranson
Telefon: 08-508 29 032
Anna Goffe Johnsson
Telefon: 08-508 29 047

Till

Valnämnden

Förordnande av röstmottagare inklusive valsedelshanterare för valdagen den 9 juni 2024

Valnämnden kanslis förslag till beslut

Valnämnden beslutar följande:

Valnämnden förordnar röstmottagarna och valsedelshanterarna till valdagen den 9 juni 2024 enligt bilaga

Valnämnden uppdrar åt kanslichefen att vid behov förordna ytterligare röstmottagare och valsedelshanterare, samt att ge kanslichefen rätt att återta givet förordnande.

Valnämnden beslutar om omedelbar justering av ärendet.

Ärendet

Enligt vallagen 3 kap. 5 § förordnas röstmottagare av valnämnden. Detta ärende avser röstmottagare samt valsedelshanterare och som ska tjänstgöra på valdagen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av valnämndens kansli.

Kansliets synpunkter och förslag

Enligt vallagen 3 kap. 5 § förordnas röstmottagare av valnämnden. Som röstmottagare får endast den förordnas som har fått den utbildning som krävs för uppdraget.

Röstmottagarna i valdistrikten har som huvuduppgift att ta emot och hantera väljarens röst och se till att röstmottagningen går korrekt till enligt vallagens bestämmelser. Det ska alltid finnas minst tre röstmottagare närvarande i lokalen för att kunna genomföra röstmottagningen. I beslutet förordnas totalt cirka 4 200 röstmottagare i 592 valdistrikt.

Valnämndens kansli

Hantverkargatan 3 D
105 35 Stockholm
Telefon 08-508 29 192
Växel 08-508 29 000
valnamnden@stockholm.se

Valsedelshanterare finns i de flesta valbyggnader och förordnas som röstmottagare med ansvar för valsedlarna och ordningen i valsedelställen. I beslutet förordnas totalt cirka 300 valsedelshanterare i 147 byggnader.

Under den obligatoriska utbildningen har röstmottagarna inklusive valsedelshanterarna utbildats i vikten av ett sakligt och opartiskt bemötande. Röstmottagarna har tystnadsplikt i samband med att de hjälper en väljare att göra i ordning sin röst.

I rekryteringen har kansliet tagit i beaktande att sammansättningen av röstmottagare ska spegla stadens befolkning i avseende om kön och ålder. Intresset för att söka arbete på valdagen har varit stort och över tvåtusen anmälda har inte kunnat beredas uppdrag.

Ordföranden ansvarar i samarbete med övriga röstmottagare för ordningen i vallokalen. Ordförande har mandat att ta de beslut som krävs för att röstmottagningen ska genomföras på ett säkert sätt och har även mandat att tillfälligt entlediga röstmottagare om så krävs.

§ 3**Valkretsindelningen i Regionen Stockholms län 2026**

Föredragande Eva Debels

VN 2024/21

Beslut

Valnämnden beslutar följande:

Som svar på remissen ”Förslag till valkretsindelning i Stockholms län vid val till regionfullmäktige 2026” (RS 2023-0955) hänvisas till valnämndens kanslis tjänsteutlåtande.

Sammanfattning av ärendet

För val till riksdagen, regionfullmäktige och kommunfullmäktige ska det enligt vallagen (2005:837) finnas geografiskt avgränsade områden för vilka det ska väljas ledamöter till den beslutande församling valet gäller (valkretsar). En region är en enda valkrets vid val till regionfullmäktige, om inte fullmäktige beslutar att dela in regionen i två eller flera valkretsar. Indelningen i valkretsar ska, sedan kommunerna inom regionen har fått tillfälle att yttra sig, beslutas av regionfullmäktige senast den 31 oktober året före det valår då den nya indelningen ska gälla för första gången.

Baserat på den översyn av länets indelning i valkretsar som gjorts 2023–2024 (RS 2024-0075-1) föreslår regionledningskontoret att två förslag till valkretsindelningar i Stockholms län remitteras till länets kommuner.

Valnämndens kansli kan konstatera att det av regionkontorets förslag inte framgår varför en översyn av valkretsindelningen behövs och ingen analys av på vilket sätt förslagen till exempel påverkar den lokala förankringen i regionfullmäktige.

Kansliet noterar att representationen i regionfullmäktige för Stockholms stad skulle försämrats. I övrigt lämnas ytterligare inga synpunkter på förslagen.

Handlingar i ärendet

- VN 2024/21-2 Förslag till valkretsindelning i Stockholms län vid val till regionfullmäktige 2026 (RS 2023-0955)
- VN 2024/21-1 Remiss - Förslag till valkretsindelning i Stockholms län till valet till regionfullmäktige 2026(1594495)

Handläggare
Eva Debels
Telefon: 08-508 29 062

Till
Valnämnden

Förslag till valkretsindelning i Stockholms län vid val till regionfullmäktige 2026 (RS 2023-0955)

Svar på remiss från Region Stockholm

Valnämndens kanslis förslag till beslut

Valnämnden beslutar följande:

Som svar på remissen ”Förslag till valkretsindelning i Stockholms län vid val till regionfullmäktige 2026” (RS 2023-0955) hänvisas till valnämndens kanslis tjänsteutlåtande.

Sammanfattning

För val till riksdagen, regionfullmäktige och kommunfullmäktige ska det enligt vallagen (2005:837) finnas geografiskt avgränsade områden för vilka det ska väljas ledamöter till den beslutande församling valet gäller (valkretsar). En region är en enda valkrets vid val till regionfullmäktige, om inte fullmäktige beslutar att dela in regionen i två eller flera valkretsar. Indelningen i valkretsar ska, sedan kommunerna inom regionen har fått tillfälle att yttra sig, beslutas av regionfullmäktige senast den 31 oktober året före det valår då den nya indelningen ska gälla för första gången.

Baserat på den översyn av länets indelning i valkretsar som gjorts 2023–2024 (RS 2024-0075-1) föreslår regionledningskontoret att två förslag till valkretsindelningar i Stockholms län remitteras till länets kommuner.

Valnämndens kansli kan konstatera att det av regionkontorets förslag inte framgår varför en översyn av valkretsindelningen behövs och ingen analys av på vilket sätt förslagen till exempel påverkar den lokala förankringen i regionfullmäktige.

Kansliet noterar att representationen i regionfullmäktige för Stockholms stad skulle försämrats. I övrigt lämnas ytterligare inga synpunkter på förslagen.

Bakgrund

Region Stockholm har remitterat ärendet ”Förslag till valkretsindelning i Stockholms län vid val till regionfullmäktige 2026” (RS 2023-0955) till Stockholms stad.

Ärendet

För val till riksdagen, regionfullmäktige och kommunfullmäktige ska det enligt vallagen (2005:837) finnas geografiskt avgränsade områden för vilka det ska väljas ledamöter till den beslutande församling valet gäller, valkretsar. En region är en enda valkrets vid val till regionfullmäktige, om inte fullmäktige beslutar att dela in regionen i två eller flera valkretsar. Indelningen i valkretsar ska, sedan kommunerna inom regionen har fått tillfälle att yttra sig, beslutas av regionfullmäktige senast den 31 oktober året före det valår då den nya indelningen ska gälla för första gången. För att gälla ska beslutet vara fastställt av länsstyrelsen. Enligt länsstyrelsen måste regionfullmäktige fatta ett beslut inför valet 2026, även om inga ändringar skulle önskas jämfört med indelningen i valet 2022.

Vallagen innehåller även bestämmelser om valkretsarnas utformning. Utgångspunkt är att en valkrets ska omfatta en eller flera kommuner. En valkrets bör utformas så att den kan beräknas få minst åtta fasta valkretsmandat. Den bör ha en sammanhängande gränslinje. En del av en kommun får bilda en valkrets tillsammans med en annan kommun, en del av en annan kommun eller delar av andra kommuner får också bilda en valkrets, om valkretsen annars inte kan beräknas få minst åtta fasta valkretsmandat. En kommun får också delas in i två eller flera valkretsar, om man på så sätt kan uppnå en lämpligare valkretsindelning. Om en kommun delas in i två eller flera valkretsar för val till regionfullmäktige, och om kommunen är indelad i valkretsar för val till kommunfullmäktige, ska gränsen för en valkrets för val till regionfullmäktige sammanfalla med gränsen för en valkrets för val till kommunfullmäktige. Valkretsen behöver dock inte vara identisk i valen till regionfullmäktige respektive kommunfullmäktige så länge gränsen sammanfaller. I exempelvis Västra Götalands län ingår hela Borås kommun i valkretsen för södra länet i valet till regionfullmäktige medan kommunen är indelad i tre valkretsar i valet till kommunfullmäktige.

Vallagen föreskriver att mandaten i regionfullmäktige i en region som är indelad i valkretsar består av fasta valkretsmandat och utjämningsmandat. Nio tiondelar av mandaten är fasta valkretsmandat. Om talet blir brutet när antalet fasta valkretsmandat beräknas, ska det rundas av till närmaste lägre hela tal. Återstående mandat är utjämningsmandat. Av de 149 mandaten i Region

Stockholms regionfullmäktige är alltså 134 mandat fasta valkretsmandat och 15 utjämningsmandat.

Inför valet 2022 beslutade regionfullmäktige den 12 oktober 2021 (RS 2021-0407) att fastställa länets indelning i tolv valkretsar. Regionfullmäktige beslutade i samma ärende att inför valkretsindelningen 2026 uppdra åt regionstyrelsen att göra en översyn av den geografiska indelningen av valkretsar.

Regionledningskontoret presenterade i februari 2024 den översyn av länets indelning i valkretsar (RS 2024-0075-1) som följde av regionfullmäktiges uppdrag till regionstyrelsen. I översynen konstateras bland annat att den totala mandatfördelningen mellan partierna inte påverkas av en annan valkretsindelning. Däremot kan fördelningen av enskilda mandat mellan olika valkretsar ändras med en annan indelning. Med utgångspunkt i gjord översyn föreslår regionledningskontoret att två förslag till valkretsindelningar i Stockholms län remitteras till länets kommuner. Förslagen som lämnas är oförändrad indelning respektive, en sammanläggning av de sex kretsarna i staden till två och de sex kretsarna i länet till tre.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av valnämndens kansli.

Valnämndens kanslis synpunkter och förslag

Regionkontoret har på uppdrag av regionstyrelsen gjort en översyn av valkretsindelningen i Stockholms län. Av remissen framgår att regionkontoret föreslår två alternativ till valkretsindelning. Det ena förslaget är den nuvarande indelningen med 12 valkretsar som överensstämmer med den just nu gällande valkretsindelningen i Stockholms stad.

Det andra förslaget innebär att länets valkretsar läggs samman till 5 valkretsar. Stadens 6 valkretsar slås samman till 2 valkretsar:

- Stockholm 1 nord (nuvarande Stockholm 2,3 och 6)
- Stockholm 2 syd (nuvarande Stockholm 1, 4 och 5)

Det egentliga syftet med valkretsindelningen är att fördelningen av mandaten får en lokal förankring. Andra hänsyn vid valkretsindelningen kan också vara valtekniska, partiorganisatoriska och liknande synpunkter. Valnämndens kansli kan konstatera att det av regionkontorets förslag inte framgår varför en översyn av valkretsindelningen behövs och ingen analys av på vilket sätt förslagen till exempel påverkar den lokala förankringen i regionfullmäktige.

Avseende förslag 2 där indelningen förslås gå från 6 valkretsar till 2 framgår det av mandatfördelningen att staden skulle få 2 mandat

färre än den nuvarande indelningen. Kansliet noterar att den lokala förankringen i regionfullmäktige för Stockholms stad skulle försämrast.

Valnämndens kansli har ännu inte påbörjat sin översyn av valkretsindelningen inför valet till kommunfullmäktige. Som framgår av vallagen behöver inte valkretsarna inte vara identiska i valen till regionfullmäktige respektive kommunfullmäktige förutsatt att gränsen sammanfaller. Mot den bakgrunden påverkar förslag 2 inte den översyn som valnämnden ska göra inför valet 2026.

Kansliet har i övrigt inga synpunkter på förslagen och finner heller ingen anledning att föreslå andra valkretsindelningar.

§ 10**Remiss av förslag till valkretsindelning i Stockholms län vid val till regionfullmäktige 2026**

RS 2024-0075

Ärendebeskrivning

För val till riksdagen, regionfullmäktige och kommunfullmäktige ska det enligt vallagen (2005:837) finnas geografiskt avgränsade områden för vilka det ska väljas ledamöter till den beslutande församling valet gäller (valkretsar). En region är en enda valkrets vid val till regionfullmäktige, om inte fullmäktige beslutar att dela in regionen i två eller flera valkretsar. Indelningen i valkretsar ska, sedan kommunerna inom regionen har fått tillfälle att yttra sig, beslutas av regionfullmäktige senast den 31 oktober året före det valår då den nya indelningen ska gälla för första gången.

I valet 2022 var länet indelat i tolv valkretsar, sex i Stockholms stad och sex i övriga länet enligt beslut i regionfullmäktige 12 oktober 2021 (RS 2021-0407) och fastställt av länsstyrelsen 30 november 2021. Nuvarande valkretsindelning har varit konstant i länet sedan åtminstone valet 1994, med vissa smärre förändringar inom vissa valkretsar i Stockholms stad.

Baserat på den översyn av länets indelning i valkretsar som gjorts 2023–2024 (RS 2024-0075-1) föreslår regionledningskontoret att två förslag till valkretsindelningar i Stockholms län remitteras till länets kommuner.

Beslutsunderlag

1. Regiondirektörens tjänstutlåtande
2. Remiss till kommunerna i Stockholms län om förslag till valkretsindelning vid val till regionfullmäktige 2026

Yrkanden

Ordförande Catharina Piazzolla (S) yrkar bifall till regiondirektörens tjänsteutlåtande.

Beslut

Valkretsberedningen beslutar följande.

Remiss till kommunerna i Stockholms län i enlighet med bilagt förslag till valkretsindelning i länet vid val till regionfullmäktige 2026 godkänns.

Skickas till

1. Kommunerna i Stockholms län

Regionledningskontoret
Jonas Bengtsson

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2024-04-08

RS 2024-0075

Regionstyrelsens
valkretsberedning

Förslag till valkretsindelning i Stockholms län vid val till regionfullmäktige 2026

Regionledningskontorets förslag till beslut

Valkretsberedningen beslutar följande.

Remiss till kommunerna i Stockholms län i enlighet med bilagt förslag till valkretsindelning i länet vid val till regionfullmäktige 2026 godkänns.

Sammanfattning

För val till riksdagen, regionfullmäktige och kommunfullmäktige ska det enligt vallagen (2005:837) finnas geografiskt avgränsade områden för vilka det ska väljas ledamöter till den beslutande församling valet gäller (valkretsar). En region är en enda valkrets vid val till regionfullmäktige, om inte fullmäktige beslutar att dela in regionen i två eller flera valkretsar. Indelningen i valkretsar ska, sedan kommunerna inom regionen har fått tillfälle att yttra sig, beslutas av regionfullmäktige senast den 31 oktober året före det valår då den nya indelningen ska gälla för första gången.

I valet 2022 var länet indelat i tolv valkretsar, sex i Stockholms stad och sex i övriga länet enligt beslut i regionfullmäktige 12 oktober 2021 (RS 2021-0407) och fastställt av länsstyrelsen 30 november 2021. Nuvarande valkretsindelning har varit konstant i länet sedan åtminstone valet 1994, med vissa smärre förändringar inom vissa valkretsar i Stockholms stad.

Baserat på den översyn av länets indelning i valkretsar som gjorts 2023–2024 (RS 2024-0075-1) föreslår regionledningskontoret att två förslag till valkretsindelningar i Stockholms län remitteras till länets kommuner.

Bakgrund

För val till riksdagen, regionfullmäktige och kommunfullmäktige ska det enligt vallagen (2005:837) finnas geografiskt avgränsade områden för vilka det ska väljas ledamöter till den beslutande församling valet gäller (valkretsar). En region är en enda valkrets vid val till regionfullmäktige, om inte fullmäktige beslutar att dela in regionen i två eller flera valkretsar. Indelningen i valkretsar ska, sedan kommunerna inom regionen har fått tillfälle att yttra sig, beslutas av regionfullmäktige senast den 31 oktober året före det valår då den nya indelningen ska gälla för första gången. För att gälla ska beslutet vara fastställt av länsstyrelsen. Enligt länsstyrelsen måste regionfullmäktige fatta ett

nytt beslut om valkretsindelning inför valet 2026, även om inga ändringar skulle önskas jämfört med indelningen i valet 2022.

Vallagen innehåller även bestämmelser om valkretsarnas utformning. Utgångspunkt är att en valkrets ska omfatta en eller flera kommuner. En valkrets bör utformas så att den kan beräknas få minst åtta fasta valkretsmandat. Den bör ha en sammanhängande gränslinje. En del av en kommun får bilda en valkrets tillsammans med en annan kommun, en del av en annan kommun eller delar av andra kommuner, om valkretsen annars inte kan beräknas få minst åtta fasta valkretsmandat. En kommun får också delas in i två eller flera valkretsar, om man på så sätt kan uppnå en lämpligare valkretsindelning. Om en kommun delas in i två eller flera valkretsar för val till regionfullmäktige och om kommunen är indelad i valkretsar för val till kommunfullmäktige, ska gränsen för en valkrets för val till regionfullmäktige sammanfalla med gränsen för en valkrets för val till kommunfullmäktige. Valkretsen behöver dock inte vara identisk i valen till regionfullmäktige respektive kommunfullmäktige så länge gränsen sammanfaller. I exempelvis Västra Götalands län ingår hela Borås kommun i valkretsen för södra länet i valet till regionfullmäktige medan kommunen är indelad i tre valkretsar i valet till kommunfullmäktige.

Vallagen föreskriver att mandaten i regionfullmäktige i en region som är indelad i valkretsar består av fasta valkretsmandat och utjämningsmandat. Nio tiondelar av mandaten är fasta valkretsmandat. Om talet blir brutet när antalet fasta valkretsmandat beräknas, ska det rundas av till närmaste lägre hela tal. Återstående mandat är utjämningsmandat. Av de 149 mandaten i Region Stockholms regionfullmäktige är alltså 134 mandat fasta valkretsmandat och 15 utjämningsmandat.

Om en region är indelad i valkretsar ska, enligt vallagen, länsstyrelsen senast den 30 april det år då ordinarie val ska hållas besluta hur många fasta valkretsmandat som varje valkrets ska ha. Det ska göras på följande sätt. Antalet personer som har rösträtt i regionen delas med antalet fasta valkretsmandat och därefter delas antalet personer som har rösträtt i varje valkrets med det tal som blir resultatet av den beräkningen. Varje gång som antalet som har rösträtt i en valkrets är jämnt delbart med detta tal får den valkretsen ett mandat. Om inte alla fasta valkretsmandat kan fördelas på detta sätt, får valkretsarna de återstående mandaten i tur och ordning efter de överskott som uppstår vid beräkningen. När överskottstalen är lika stora i två eller flera valkretsar, ska lotten avgöra vilken valkrets som ska få mandatet.

Inför valet 2022 beslutade regionfullmäktige den 12 oktober 2021 (RS 2021-0407) att fastställa länets indelning i tolv valkretsar:

1. Stockholm 1 (Södermalm-Enskede)
2. Stockholm 2 (Bromma-Kungsholmen)
3. Stockholm 3 (Norrmalm-Östermalm)
4. Stockholm 4 (Östra Söderort)
5. Stockholm 5 (Västra Söderort)
6. Stockholm 6 (Yttre Västerort)
7. Sydväst (Botkyrka, Salem, Södertälje, Nykvarn)
8. Sydost (Haninge, Huddinge, Nynäshamn)
9. Ost (Lidingö, Nacka, Tyresö, Värmdö)
10. Nordost (Danderyd, Norrtälje, Täby, Vallentuna, Vaxholm, Österåker)
11. Nord (Sollentuna, Solna, Sundbyberg)
12. Nordväst (Ekerö, Järfälla, Sigtuna, Upplands-Bro, Upplands Väsby)

Regionfullmäktige beslutade i samma ärende 2021 att inför valkretsindelningen 2026 uppdra åt regionstyrelsen att göra en översyn av den geografiska indelningen av valkretsar.

I reglemente för regionstyrelsen (RS 2022-0762) anges att styrelsen inför allmänna val ska tillsätta en valkretsberedning. Regionstyrelsens valkretsberedning ansvarar, enligt instruktion för regionstyrelsens utskott och beredningar (RS 2022-0759), för att föreslå om Region Stockholm i val till fullmäktige ska vara en valkrets eller indelas i av beredningen föreslagna valkretsar.

Regionledningskontorets förslag och motivering

Regionledningskontoret presenterade i februari 2024 den översyn av länets indelning i valkretsar (RS 2024-0075-1) som följde av regionfullmäktiges uppdrag till regionstyrelsen. I översynen konstateras bland annat att den totala mandatfördelningen mellan partierna inte påverkas av en annan valkretsindelning. Däremot kan fördelningen av enskilda mandat mellan olika valkretsar ändras med en annan indelning. Med utgångspunkt i gjord översyn föreslår regionledningskontoret att två förslag till valkretsindelningar i Stockholms län remitteras till länets kommuner – oförändrad indelning, samt en sammanläggning av de sex kretsarna i staden till två och de sex kretsarna i länet till tre.

Då nuvarande valkretsindelning bestått i över 30 år har partierna byggt upp sin organisation och sitt arbete med listor till valsedlar utifrån denna indelning. Regionledningskontoret anser därmed att nuvarande indelning ska kvarstå som ett alternativ. Regionledningskontoret anser vidare att förslag två utgör ett tydligt motalternativ. Med större samt mer jämnstora valkretsar kan planering och nominering underlättas inför valet då det kan innebära en större förutsägbarhet i vilka valkretsar ett parti som inte har mandat i alla valkretsar kan förväntas få mandat.

I remissen ligger att kommunerna även kan välja att föreslå andra indelningar.

Förslag 1 – Nuvarande indelning

I valet 2022 var länet indelat i tolv valkretsar, sex i Stockholms stad och sex i övriga länet enligt beslut i regionfullmäktige 12 oktober 2021 (RS 2021-0407) och fastställt av länsstyrelsen 30 november 2021. Nuvarande valkretsindelning har varit konstant i länet sedan åtminstone valet 1994, med vissa smärre förändringar inom vissa valkretsar i Stockholms stad.

Valkretsnamn	Röstberättigade 2022-03-31	Antal fasta mandat	Med utjämnings- mandat efter valet
Stockholm 1 (Södermalm-Enskede)	139 516	10	13
Stockholm 2 (Bromma-Kungsholmen)	123 116	9	11
Stockholm 3 (Norrmalm-Östermalm-Gamla stan)	129 399	9	11
Stockholm 4 (Östra Söderort)	125 068	9	10
Stockholm 5 (Västra Söderort)	128 470	9	11
Stockholm 6 (Yttre Västerort)	122 438	9	9
Sydväst (Botkyrka, Salem, Södertälje, Nykvarn)	167 785	12	12
Sydost (Haninge, Huddinge, Nynäshamn)	179 154	13	14
Ost (Lidingö, Nacka, Tyresö, Värmdö)	188 833	14	15
Nordost (Danderyd, Norrtälje, Täby, Vallentuna, Vaxholm, Österåker)	203 700	15	18
Nord (Sollentuna, Solna, Sundbyberg)	163 585	12	12
Nordväst (Ekerö, Järfälla, Sigtuna, Upplands-Bro, Upplands Väsby)	179 969	13	13
	1 851 033	134	149

Totalt antal mandat (fasta + utjämningsmandat)

	M	C	L	KD	S	V	MP	SD	Totalt
1 Södermalm-Enskede	1	1	1	1	4	3	1	1	13
2 Bromma-Kungsholmen	2	1	1	1	3	1	1	1	11
3 Norrmalm-Östermalm-Gamla Stan	3	1	1	1	3	1	-	1	11
4 Östra Söderort	1	-	-	-	4	3	1	1	10
5 Västra Söderort	1	1	1	-	4	2	1	1	11
6 Yttre Västerort	2	-	-	-	4	2	-	1	9
Sydväst	3	-	-	1	5	1	-	2	12
Sydost	3	1	1	1	5	1	-	2	14
Ost	4	1	1	1	5	1	1	1	15
Nordost	5	1	1	2	5	1	1	2	18
Nord	3	1	1	1	4	1	-	1	12
Nordväst	3	1	1	1	4	1	-	2	13
Region Stockholm	31	9	9	10	50	18	6	16	149

Förslag 2 – färre och större valkretsar

I förslag 2 läggs valkretsarna i Stockholms stad samman till två valkretsar, Stockholms stad nord och Stockholms stad syd. Övriga länet sammanslås till tre kretsar: länet syd, länet ost och länet norr.

Valkretsnamn	Röstberättigade 2022-03-01	Antal fasta mandat	Med utjämnings- mandat
Ny krets Stockholm 1 nord (tidigare Stockholm 2, 3 och 6)	374 953	27	30
Ny krets Stockholm 2 syd (tidigare Stockholm 1, 4 och 5)	393 054	29	33
Ny krets: länet syd (tidigare sydväst och sydost)	346 939	25	25
Ny krets: länet ost (tidigare ost och nordost)	392 533	28	33
Ny krets: länet norr (tidigare nord och nordväst)	343 554	25	28

Simulering totalt antal mandat i valet 2022 (fasta + utjämningsmandat)

	M	C	L	KD	S	V	MP	SD	Totalt
Ny krets - Stockholm stad nord	7	2	3	2	9	4	1	2	30
Ny krets Stockholm stad syd	4	2	2	1	12	7	2	3	33
Ny krets länet södra	5	1	1	2	9	2	1	4	25
Ny krets länet östra	9	2	2	3	10	2	1	4	33
Ny krets länet norra	6	2	1	2	10	3	1	3	28
Region Stockholm	31	9	9	10	50	18	6	16	149

Ekonomiska konsekvenser

Förslag till beslut förväntas inte ge några ekonomiska konsekvenser.

Emma Lennartsson
Regiondirektör

Rickard Sundbom
Administrativ direktör

Beslutsunderlag

1. Remiss till kommunerna i Stockholms län om förslag till valkretsindelning vid val till regionfullmäktige 2026.

Beslutsexpediering

1. Kommunerna i Stockholms län

Godkänt av Emma Lennartsson, 2024-04-08

§ 4**Biträde åt väljare (JU2024/00970)**

Föredragande Eva Debels

VN 2024/17

Beslut

Valnämnden beslutar följande:

Som svar på remissen "Biträde åt väljare" (Ju2024/00970) hänvisas till valnämndens kanslis tjänsteutlåtande.

Sammanfattning av ärendet

Justitiedepartementet har remitterat ärendet "Biträde åt väljare" (Ju2024/00970) till Stockholms stad. Av promemorian framgår att vallagen ska ändras så att väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, ska på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita ytterligare en person som hjälper honom eller henne vid röstningen. Detsamma gäller för en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan ta sina valsedlar i valsedelställen.

Regeringen har i denna promemoria återkommit med ett förslag om att införa en skyldighet för röstmottagaren att alltid vara närvarande när en väljare anlitar biträde. I utredningen "Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen" (SOU 2021:7) fanns samma förslag till lagändring. Som framgår av promemorian var ett stort antal remissinstanser negativa till förslagen. Stadsledningskontoret (SLK) och valnämndens kansli (kansliet) tillstyrkte inte förslaget och de invändningar som framfördes i det remissvaret är i stort desamma.

Kansliet anser att förslaget saknar analyser om hur om hur det påverkar funktionsnedsattas valdeltagande. Det är inte heller utrett hur röstmottagare ska agera vid de svåra situationer som kan uppstå i och med förslaget.

Ledamot Anneli Bojesson (L) anmäler för Liberalerna ett särskilt uttalande enligt bilaga.

Handlingar i ärendet

- VN 2024/17-2 Biträde åt väljare
- VN 2024/17-1 Remiss - Biträde åt väljare
- VN 2024/17-4 SU Biträde åt väljare

Handläggare
Eva Debels
Telefon: 08-508 29 062

Till
Valnämnden

Biträde åt väljare (JU2024/00970)

Svar på remiss från Justitiedepartementet

Valnämndens kanslis förslag till beslut

Valnämnden beslutar följande:

Som svar på remissen ”Biträde åt väljare” (Ju2024/00970) hänvisas till valnämndens kanslis tjänsteutlåtande.

Sammanfattning

Justitiedepartementet har remitterat ärendet ”Biträde åt väljare” (Ju2024/00970) till Stockholms stad. Av promemorian framgår att vallagen ska ändras så att väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, ska på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita ytterligare en person som hjälper honom eller henne vid röstningen.

Detsamma gäller för en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan ta sina valsedlar i valsedelställen.

Regeringen har i denna promemoria återkommit med ett förslag om att införa en skyldighet för röstmottagaren att alltid vara närvarande när en väljare anlitar biträde. I utredningen ”Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen” (SOU 2021:7) fanns samma förslag till lagändring. Som framgår av promemorian var ett stort antal remissinstanser negativa till förslagen. Stadsledningskontoret (SLK) och valnämndens kansli (kansliet) tillstyrkte inte förslaget och de invändningar som framfördes i det remissvaret är i stort desamma.

Kansliet anser att förslaget saknar analyser om hur om hur det påverkar funktionsnedsattas valdeltagande. Det är inte heller utrett hur röstmottagare ska agera vid de svåra situationer som kan uppstå i och med förslaget.

Bakgrund

Justitiedepartementet har remitterat ärendet ”Biträde åt väljare” (Ju2024/00970) till Stockholms stad.

Ärendet

Justitiedepartementet har remitterat en promemoria som föreslår att väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande och som inte själva kan göra i ordning sina röster eller ta valsedlar, ska ha rätt att anlita ytterligare en person utöver en röstmottagare för att få hjälp med detta i den utsträckning som behövs. Förslaget innebär att en röstmottagare alltid ska vara närvarande i dessa fall.

Det är av grundläggande betydelse för demokratin att valen är fria och hemliga. Gruppröstning, det vill säga att två eller flera personer samtidigt ställer sig bakom valskärmen och tillsammans gör i ordning sina valkuvert eller diskuterar sina val, innebär ett hot mot väljarnas rätt att utan påverkan från någon annan själva bestämma vilket parti de ska rösta på. Rätten för vissa väljare att få hjälp vid röstningen är ett undantag från huvudregeln om att valhandlingen ska ske i enskildhet och utan insyn. Det är ett undantag som motiveras av intresset av att göra det möjligt att rösta för personer som annars inte hade kunnat delta i valet. På grund av att regleringen innebär en avvikelse från huvudregeln om valhemlighet är det dock angeläget att så långt som möjligt säkerställa att den inte ger utrymme för otillbörlig påverkan på väljaren.

De valobservationer som genomfördes i samband med 2022 års allmänna val ger ett visst stöd för slutsatsen att gruppröstning är ett relativt ovanligt fenomen. Det finns dock rapporter om att det förekommit. Av väljarundersökningar framkommer vidare att en inte obetydlig andel av väljarna upplever att det är fler än en person som samtidigt vistas bakom en valskärm. Väljarundersökningen ger inte nödvändigtvis stöd för slutsatsen att det har förekommit gruppröstning eller att det förekommer oegentligheter i valsituationen. Det förefaller dock stå klart att det är oftare än i rena undantagsfall som fler än en person går in bakom valskärmen när valhandlingen ska utföras. Om fenomenet förekommit i andra situationer än de som vallagen tillåter ger underlaget inte svar på.

De allra flesta, både väljare och kommuner, ger uttryck för uppfattningen att valhemligheten i svenska val är stark. Det kan dock inte uteslutas att det förekommer otillbörlig påverkan i samband med att en väljare anlitar en person som hjälper honom eller henne att göra i ordning sina röster eller ta valsedlar. Med hänsyn till vikten av att garantera väljarna rätten att rösta utan otillbörlig påverkan bedöms att det finns behov av att ytterligare förstärka skyddet mot gruppröstning i syfte att värna väljarnas rätt till fria val.

Ett sätt att ytterligare förstärka skyddet mot otillbörlig påverkan är att föreskriva att en röstmottagare alltid ska vara närvarande när en väljare får hjälp av någon annan person med att rösta eller ta valsedlar. En sådan ordning bedöms innebära att risken minskar för att väljaren utsätts för otillbörlig påverkan.

När ett förslag med motsvarande innebörd behandlades i 2021 års lagstiftningsärende (prop. 2021/22:52) anförde flera remissinstanser att ett sådant krav riskerar att skapa hinder för väljare med funktionsnedsättning eller liknande som tillvaratar sin rösträtt och riskerar att innebära att dessa väljare utsätts för integritetskränkande och stigmatiserande behandling vid röstningen.

Det följer också av internationella konventioner och rekommendationer att väljare själva ska få avgöra vem som ska assistera vid röstning.

Trots de farhågor som rests i det tidigare lagstiftningsärendet görs nu bedömningen att det finns tillräckligt underlag för slutsatsen att det är mer än en hypotetisk risk att väljare kan utsättas för otillbörlig påverkan i samband med gruppröstning. Risken får betecknas som mer än försumbar. Även om det är en principiell utgångspunkt att väljaren själv ska få avgöra vem som ger hjälp med att rösta, är det av särskild vikt att så långt möjligt motverka sådan otillbörlig påverkan. Detta framgår också av Venedigkommissionens reviderade tolkningsförklaring från 2011. Där framgår att rätten att få hjälp att rösta av en person som man själv väljer ska utövas under förhållanden som säkerställer att den valda personen inte utövar ett otillbörligt inflytande.

Att ställa krav på att en röstmottagare alltid ska vara närvarande när en väljare får hjälp av någon annan innebär visserligen att väljaren riskerar att behöva röja sin valhemlighet för ytterligare en person. Röstmottagarens närvaro fyller dock i dessa fall endast ett syfte, nämligen att skydda den enskildes rätt att inte bli otillbörligt påverkad av någon annan. En röstmottagare omfattas dessutom av tystnadsplikt enligt 40 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Tystnadsplikten är straffsanktionerad enligt 20 kap. 3 § brottsbalken. Det finns dessutom ett krav enligt 3 kap. 5 § andra stycket vallagen på att genomgå en särskild utbildning för att få förordnas som röstmottagare. Även om valhemligheten i viss mån begränsas, syftar röstmottagarens närvaro till att värna en annan grundläggande princip i valsyste­met, nämligen att väljaren har ett fritt val att själv och utan yttre påverkan bestämma hur rösträtten ska utövas.

För att stärka väljarens skydd mot otillbörlig påverkan av den person som väljaren själv utser, föreslås sammanfattningsvis att

hjälp bakom valskärmen och avskärmningen av valsedelställ alltid ska ske i närvaro av en röstmottagare.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av valnämndens kansli och stadsledningskontoret. Vid stadsledningskontoret har ärendet beretts av juridiska avdelningen.

Valnämndens kanslis synpunkter och förslag

Regeringen har i denna promemoria återkommit med ett förslag om att införa en skyldighet för röstmottagaren att alltid vara närvarande när en väljare anlitar biträde. I utredningen ”Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen” (SOU 2021:7) fanns samma förslag till lagändring. Som framgår av promemorian var ett stort antal remissinstanser negativa till förslagen. Stadsledningskontoret (SLK) och valnämndens kansli tillstyrkte inte förslaget och de invändningar som framfördes i det remissvaret är i stort desamma.

Det framgår av vallagen att den som är funktionsnedsatt eller liknande och som inte själv kan göra i ordning sin röst eller behöver hjälp med att ta sina valsedlar kan be en röstmottagare om hjälp eller anlita någon annan person. SLK och kansliet framförde i det föregående remissyttrandet att det saknades en analys om hur förslaget skulle uppfattas och påverka personer med funktionsnedsättning. Utredningen hade inte heller kontaktat funktionsrättorganisationerna för att undersöka hur de uppfattar förslaget och om de ser behovet att se över lagstiftningen. Inte heller denna gång finns något sådant underlag.

Det som framgår av promemorian är att ett stort antal remissinstanser var negativa till förslaget. Synskadades riksförbund uttryckte att det minskar risken för att den som hjälper väljaren gör ett annat val än den som väljaren önskar. Det finns dock inget som hindrar att en synskadad ber en röstmottagare att vara med om de vill att ledsagaren hjälper väljaren eller endast ber röstmottagaren om hjälp.

SLK och kansliet framförde liksom flera andra i sina remissvar att förslaget kan uppfattas som integritetskränkande och stigmatiserande. Sveriges kommuner och regioner (SKR) påtalade också att ju fler krav som ställs desto fler hinder skapas för att delta i valet som kan leda till att valdeltagandet blir ännu lägre bland personer med funktionsnedsättning. Det är anmärkningsvärt att det inte finns någon utredning i promemorian om det finns sådana risker.

Gruppröstning

Regeringen bedömde att en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan göra i ordning sina röster även fortsättningsvis borde ha rätt att välja att anlita någon annan person än en röstmottagare som hjälper väljaren vid röstningen. Någon skyldighet för en sådan väljare att anlita en röstmottagare föreslogs därför inte (prop. 2021/22:52 s. 47). Regeringen konstaterade bland annat att remissutfallet inte heller gav stöd för att gruppröstning förekom och att det därmed saknades underlag som visade att det fanns ett problem med gruppröstning för dessa väljare, vilket innebar att behovet av att genomföra kommitténs förslag inte kunde bedömas.

Av promemorian framgår att regeringen nu tycker att det finns ett stöd för att föreslå denna förändring.

Enligt studien ”Väljarnas förtroende för valsystemet och genomförandet av allmänna val, valforskningsprogrammets rapportserie 2023:8” som genomfördes av Valforskningsprogrammet vid Göteborgs universitet, var väljarnas upplevelse av besöket i vallokalen positiv i flera avseenden. Bland annat uppgav 94 procent av de som svarade att det stämde mycket bra att en person i taget gick bakom valskärmarna och 93 procent att det gick att ta valsedlar utan att andra kunde se. Cirka 5 procent av de svarande angav dock andra svarsalternativ rörande påståendet att en person i taget gick bakom valskärmarna än att det stämmer mycket bra. Dessa respondenter svarade att påståendet inte stämmer alls, inte stämmer särskilt bra eller endast stämmer ganska bra. I promemorian görs bedömningen att detta inte är en försumbar andel och därför motiverar förslaget.

Det kan även uttryckas som att 97 % tyckte att det stämmer bra eller ganska bra att en person i taget gick bakom valskärmarna, vilket framgår av studien, och att 1 % tyckte att det inte stämde alls och att 2 % hade ingen uppfattning. Det finns inte några följdfrågor till den procent som påstår att väljarna inte gick bakom valskärmen själva. Det är svårt för en väljare, som är i lokalen för att rösta, att veta om det var en väljare som är funktionsnedsatt och som behövde hjälp med att göra iordning sin röst och ville ha hjälp av en medföljande. Kansliet menar att det är en alltför långtgående slutsats att de här svaren ska kunna utgöra grund för att föreslå en lagändring.

Kansliet delar uppfattningen om att nuvarande reglering i vissa fall kan leda till att det öppnar upp för förekomsten av gruppröstning eller det som ibland kallas familjeröstning, men den risken uppväger inte risken för att utredningens förslag kan uppfattas som stigmatiserande och integritetskränkande för personer med funktionsnedsättning. Valnämnderna ska vara medvetna om

förekomsten av gruppröstning och lösa detta med bättre utbildning av röstmottagarna, god ordning på röstmottagningsställena och ytterligare information till väljarna.

I den utbildning som röstmottagarna fick inför valet 2022 påtalades vikten av att väljare aldrig slentrianmässigt fick tillåtas att tillsammans gå tillsammans bakom valbåset. Alla väljare skulle få frågan om de ville ha hjälp av en röstmottagare. I utbildningen och i utbildningsmaterial påtalas också vikten av ordningen i lokalen och att aldrig släppa in för många väljare, regeln är aldrig mer än 2-3 personer som i kön framför röstmottagarna eller fler än antalet valbås.

Föreningen valobservation i Sverige (VOS) skriver mycket kortfattat om gruppröstning i sin rapport "Slutsatser och rekommendationer efter valobservation av de svenska valen den 11 september 2022". Det som framkommer är att gruppröstning förekom i mindre utsträckning än 2018 och röstmottagarna var generellt medvetna och ansträngde sig för att upprätthålla denna regel. Trots detta var det ibland svårt för dem att få väljarna att följa deras instruktioner, då medvetenheten inte alltid finns hos väljarna. Särskilt äldre personer som kanske är vana vid att rösta tillsammans kunde bli kränkta av att bli tillsagda. Det behövs tydligare information och upplysning kring detta, skriver VOS.

Efter samtal med VOS erfar valnämnden att det i stadens vallokaler var en god ordning och att de insatser som gjordes i utbildningar och informationsmaterial gav resultat. Det var bättre ordning i stadens vallokaler än föregående val.

Kansliet menar att det inte heller genom VOS rapport går att dra slutsatsen att gruppröstning är så vanligt att det motiverar lagändringen. Kansliet anser att s.k. familjeröstning ska lösas genom god utbildning av röstmottagarna, tydliga instruktioner och hög bemanning.

Kansliet anser även att förslaget går i motsatt riktning mot de förändringar som genomförts för att stärka väljarnas valhemlighet. Väljare med behov av assistans med röstning kan tvingas att avslöja sin valhemlighet för ytterligare en person om de av skäl som kan vara tvingande måste ha assistans av en person som till exempel kan väljarens språk.

Det finns en andra situationer som är mer angelägna för lagstiftaren att åtgärda avseende otillbörlig påverkan. Det kan handla om förikryssade valsedlar, en valsedel eller iordninggjorda valkuvert som väljaren har med sig. Ett förändrat valsedelsystem skulle få betydligt större effekter på ett problem som inte handlar om att flera än en väljare går bakom skärmen för att göra i ordning sin röst.

Röstmottagarens ansvar

Det som överhuvudtaget inte framgår av promemorian är röstmottagarnas ansvar vad gäller att skydda den enskildes rätt att inte bli otillbörligt påverkan av någon annan. Hur ska röstmottagarna agera om till exempel väljaren talar ett annat språk eller teckenspråk. Ska väljaren tvingas tala svenska och ska en person som talar teckenspråk på något annat sätt intyga att den inte blivit otillbörligt påverkad av den medföljande?

Det finns också andra situationer som kan bli svåra för röstmottagarna att hantera. Väljaren kan vägra att acceptera att en röstmottagare övervakar hen när den ska utföra sin valhandling, för att den anser det integritetskränkande eller inte vill avslöja sin valhemlighet för ytterligare en person. Röstmottagarens närvaro kan även göra väljaren stressad och får svårt att utföra sin valhandling, till exempel för en person med kognitiva svårigheter.

Många i vårt land kommer från länder där demokratin inte förknippas med fria och hemliga val och där övervakning av en röstmottagare inte kommer att uppfattas som en garanti för att skydda deras valhemlighet. Valdeltagandet är inte bara lägre bland funktionsnedsatta utan framför allt bland stora grupper med annat etniskt ursprung. Kansliet tror inte att det främjar ett högre valdeltagande när röstandet kan uppfattas som att en myndighetsperson övervakar det.

De cirka 50 000 röstmottagare som är förordnade vid ett allmänt val är ett tvärsnitt av befolkningen som under en dag ska genomföra ett korrekt val. Dessa personer har väldigt olika bakgrund, erfarenhet och utbildning. De svåra avväganden som dessa kan ställas inför om förslaget genomförs ställer höga krav på utbildning och information om hur de ska agera i olika situationer. Förslaget riskerar också att öka antalet incidenter mellan väljare och röstmottagare.

Sammantaget menar kansliet att om regeringen avser att gå vidare med detta förslag måste framgå av lagtexten också framgå vad som händer konsekvensen om inte röstmottagaren av väljaren tillåts närvara eller inte kan garantera att otillbörlig påverkan kan ske. Det kan inte föreligga några otydligheter i denna del.

Konsekvenser

Promemorians bedömning är att förslaget inte medför några kostnadsökningar. Kansliet delar inte den bedömningen. Förslaget innebär att det krävs ett ökat antal röstmottagare som kan hjälpa väljare eller närvara vid valsedelställen och vid valbåsen. Det måste också finnas beredskap hos röstmottagarna att ha tid och förklara innebörden av de nya reglerna och tid för röstmottagare att bevaka väljare som valt en annan person.

Kansliet räknar med att krävs minst en extra röstmottagare per röstmottagningsställe vilket till nästa val innebär en kostnad om ca 4,5 mkr för Stockholms stad.

Utöver detta tillkommer ökade kostnader för utbildningen av röstmottagarna samt informationsinsatser till funktionsrättsorganisationernas medlemmar om förändringen.

Som svar på remissen hänvisas till stadsledningskontorets och valnämndens kanslis tjänsteutlåtande.

Klicka och skriv namn
Klicka och skriv titel
Klicka och skriv förvaltning

Klicka och skriv namn
Klicka och skriv titel
Klicka och skriv förvaltning

Biträde åt väljare

April 2024



Sammanfattning

Sida 28 (45)

I promemorian föreslås ändringar i vallagen som innebär att en röstmottagare alltid ska vara närvarande när en väljare på grund av funktionsnedsättning eller liknande anlitar ett biträde för att göra i ordning sina röster eller ta valsedlar.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juni 2025.

1	Förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837).....	4
2	Väljares skydd mot otillbörlig bör förstärkas.....	5
2.1	Ett starkt skydd för fria och hemliga val är centralt i en demokrati.....	5
2.1.1	Fria och hemliga val utgör grundläggande utgångspunkter i valsystemet.....	5
2.1.2	Hur röstningen och röstmottagningen går till regleras i vallagen	6
2.1.3	Vissa väljare har en uttrycklig rätt att få hjälp med att göra i ordning sina röster och ta valsedlar.....	7
2.2	Väljarnas skydd mot otillbörlig påverkan har varit föremål för tidigare överväganden.....	8
2.2.1	Tidigare överväganden	8
2.2.2	Det finns indikationer på att gruppöstning förekommer	10
2.3	Röstmottagare bör alltid vara närvarande när väljare anlitar ett biträde.....	11
3	Ikraftträdandebestämmelse	13
4	Konsekvenser	13
5	Författningskommentar.....	14
5.1	Förslaget till lag om ändring i vallagen (2005:837)	14

1 Förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837) Sida 30 (45)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 3 § och 8 kap. 2 a § vallagen (2005:837) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

3 §

Varje väljare ska vara ensam bakom en valskärm och själv göra i ordning sina röster där. Därefter ska väljaren lämna valkuverten till röstmottagarna.

Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, ska dock på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita *någon annan* person som hjälper honom eller henne vid röstningen.

Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, ska dock på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita *ytterligare en* person som hjälper honom eller henne vid röstningen.

8 kap.

2 a §

Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan ta sina valsedlar på den avskärmade plats där valsedlarna finns utlagda, ska på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita *någon annan* person som hjälper honom eller henne med detta.

Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan ta sina valsedlar på den avskärmade plats där valsedlarna finns utlagda, ska på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita *ytterligare en* person som hjälper honom eller henne med detta.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2025.

2 Väljares skydd mot otillbörlig bör förstärkas

Sida 31 (45)

2.1 Ett starkt skydd för fria och hemliga val är centralt i en demokrati

2.1.1 Fria och hemliga val utgör grundläggande utgångspunkter i valsystemet

Den svenska folkstyrelsen och valsystemet bygger på principerna om fri åsiktsbildning och om allmän och lika rösträtt (1 kap. 1 § andra stycket regeringsformen). Folkets företrädare i riksdagen, regionfullmäktige, kommunfullmäktige och Europaparlamentet ska därför utses genom val som är fria, hemliga och direkta. Med fria val avses att ingen annan får bestämma hur väljaren ska rösta, med hemliga val att väljaren inte är tvungen att visa eller tala om hur han eller hon har röstat och med direkta val att det är väljarna direkt som utser de ledamöter som ska företräda dem, dvs. att de är direktvalda av folket utan något mellanled.

I kravet på fria val ligger att alla väljare ska kunna rösta under sådana förhållanden att de inte utsätts för tvång eller annan otillbörlig påverkan från någon annan. Det allmänna ska inte heller blanda sig i valen i vidare omfattning än som behövs för att valen ska kunna genomföras. Det handlar till exempel om att tillhandahålla valmaterial och vallokaler och hantera röstmottagningen och rösträkningen. Kravet på hemliga val motiveras främst av intresset att skydda väljaren från den påverkan som kan uppkomma om andra får reda på hur väljaren röstar. Väljaren ska därför inte vara tvungen att visa eller tala om hur han eller hon har röstat. Valhemligheten gäller även efter valet, dvs. det ska inte gå att ta reda på hur någon har röstat.

Krav på fria och hemliga val följer även av internationella förpliktelser som Sverige har åtagit sig att följa. I artikel 3 i det första tilläggsprotokollet till den europeiska konventionen av den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, den s.k. Europakonventionen, anges att konventionsstaterna är förbundna att anordna fria och hemliga val inom skäligen tidsintervaller under förhållanden som tillförsäkrar folket rätt att fritt ge uttryck för sin mening. Detta följer också av artikel 25 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter som slår fast att väljarna har rätt till hemliga val och att de också ska ha möjlighet att kunna rösta fritt.

Enligt artikel 29 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska personer med funktionsnedsättning garanteras politiska rättigheter och möjlighet att åtnjuta dem på lika villkor som andra. Enligt artikeln ska vidare rätten för personer med funktionsnedsättning att rösta genom hemlig röstning i val och folkomröstningar utan hot skyddas. De ska även garanteras att fritt kunna uttrycka sin vilja som väljare och, i detta syfte, vid behov, på deras begäran, tillåtas att vid röstning får assisteras av en av dem fritt vald person.

Riktlinjer om fria och hemliga val tas upp i den s.k. Venedigkommissionens kodex för god valpraxis (CDL-A [2011] 32 (45)) som består dels av riktlinjer, dels av en förklarande rapport. Enligt riktlinjerna är valhemligheten en rättighet för väljarna men ska också respekteras av dem. Vikten av att röstningen sker individuellt framhålls särskilt. Ingen får övervaka eller kontrollera hur någon annan röstar. Det är staten som har ansvar för att valhemligheten upprätthålls och att det finns effektiva sanktioner mot överträdelser av den.

I den förklarande rapporten anges rörande valhemligheten att röstningen ska vara individuell. Vidare anges att familjeröstning, då en familjemedlem kan övervaka röstningen av en annan familjemedlem, inkräktar på valhemligheten. Även alla andra former av kontroll av en väljare över en annan väljares röstning måste förbjudas (punkt 53).

I en reviderad tolkningsförklaring till kodexen från 2011, angående deltagande i val för personer med funktionsnedsättning, har Venedigkommissionen kompletterat principerna i kodexen (CDL-AD [2011] 045). I tolkningsförklaringen anges rörande valhemligheten att denna rättighet bör skyddas, bl.a. genom att garantera rätten att vid behov, på egen begäran, få hjälp att rösta av en person som man själv väljer. Detta ska göras under förhållanden som säkerställer att den valda personen inte utövar ett otillbörligt inflytande.

Europeiska kommissionen beslutade den 12 december 2023 att anta en rekommendation om inkluderande och motståndskraftiga valprocesser i unionen och förstärkning av den europeiska karaktären av val till Europaparlamentet och effektivisering av deras genomförande (rekommendation 2023/2829). Enligt rekommendationen bör medlemsstaterna främja valdeltagandet för personer med funktionsnedsättning. Av arbetsdokument från kommissionens avdelningar Guide för god valpraxis från medlemsstaterna för delaktighet i valförloppet av personer med funktionsnedsättning (SWD[2023] 408 final) framgår att kommissionen anser att medlemsstaterna under val bör stödja väljarnas deltagande genom att ordna med röstningsassistans från en person som väljaren själv väljer. Av guiden framgår att personer med funktionsnedsättning kan få assistans under röstningsprocessen i alla medlemsstater. Det finns dock vissa skillnader mellan medlemsstaterna i fråga om bl.a. vem som får assistera väljaren. I de flesta medlemsstater kan väljare med funktionsnedsättning assisteras av vem som helst som de litar på, utan begränsningar. I Grekland och på Malta är dock fritt val av assistent för att få hjälp med att rösta inte tillgängligt.

2.1.2 Hur röstningen och röstmottagningen går till regleras i vallagen

Vallagen (2005:837) innehåller en rad bestämmelser till skydd för väljarnas rätt till fria och hemliga val. Dessa bestämmelser reglerar hur själva röstningen och röstmottagningen ska gå till och är i allt väsentligt enhetliga för val till riksdagen, region- och kommunfullmäktige och val till Europaparlamentet.

Det är upp till väljaren att disponera över sin valhemlighet. Det innebär att den som vill avslöja sin valhemlighet är fri att göra det. Rösten ska ändå

tas emot och giltigheten av rösten påverkas inte. Denna princip går hand i hand med offentligheten vid val. All röstmottagning, rösträkningen i vallokalen samt den preliminära och slutliga rösträkningen hos valnämnderna respektive länsstyrelserna är offentliga förrättningar. Detta avspeglas bland annat i bestämmelserna om att rösträkning ska vara offentlig. Det innebär att vem som helst har rätt att närvara under förrättningen och på så sätt bevaka att allt går rätt till.

Röstmottagning sker på röstmottagningsställen, som är val- och röstningslokaler. På valdagen sker röstning i vallokaler och före eller under valdagen sker röstning i röstningslokaler (7 kap. 1 § vallagen). Röstmottagningsställen ska vara lämpliga för ändamålet så att väljare inte hindras eller störs under röstningen. Lokalerna ska inte ha anknytning till en viss politisk sammanslutning och de bör inte heller ha sådan anknytning till en viss religiös sammanslutning eller till ett visst företag som kan påverka väljaren i samband med röstningen (4 kap. 20 § tredje stycket och 22 § andra stycket vallagen). Det får heller inte förekomma propaganda eller annat som syftar till att påverka eller hindra väljarna i deras val (8 kap. 3 § vallagen).

Röstmottagarna ansvarar för ordningen på röstmottagningsställena. Den som befinner sig i lokalen eller i ett utrymme intill denna ska rätta sig efter de anvisningar som röstmottagarna ger för att röstmottagningen ska kunna genomföras. Den som inte följer röstmottagarnas anvisningar får uppmanas att tillfälligt lämna lokalen eller utrymmet, om det är av väsentlig betydelse för genomförandet av röstmottagningen. Blir det sådan ordning att den inte kan avstyras får röstmottagningen tillfälligt avbrytas (8 kap. 4 § vallagen).

På röstmottagningsställen ska det finnas ett lämpligt antal avskilda platser (valskärmar) där väljarna kan rösta utan insyn (8 kap. 1 § vallagen). Röstningen går till så att väljaren för varje slag av val han eller hon vill delta i, ska ta en valsedel, lägga in valsedeln i ett valkuvert utan att vika den, och försluta kuvertet (7 kap. 2 § vallagen). Varje väljare ska som huvudregel vara ensam bakom en valskärm och själv göra i ordning sina röster där. Därefter ska väljaren lämna valkuverten till röstmottagarna (7 kap. 3 § första stycket vallagen). Röster som inte har gjorts i ordning bakom en valskärm är dock inte ogiltiga.

För att möjliggöra för väljare att få tillgång till valsedlar och därigenom också kunna genomföra valhandlingen ska det i anslutning till varje val- och röstningslokal ordnas en lämplig avskärmad plats där valsedlar kan läggas ut. Om detta inte är möjligt får en sådan plats i stället ordnas inne i lokalen (8 kap. 2 § vallagen).

2.1.3 Vissa väljare har en uttrycklig rätt att få hjälp med att göra i ordning sina röster och ta valsedlar

Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte kan göra i ordning sina röster, ska på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne vid röstningen (7 kap. 3 § vallagen). Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan ta sina valsedlar på den avskärmade plats där valsedlarna

finns utlagda ska på begäran även få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också i den utsträckning som behövs anlita någon annan person som hjälper honom eller henne med detta (8 kap. 2 a § vallagen).

Regleringen i vallagen om rätt till biträde vid valet av valsedlar infördes den 1 februari 2022 och motsvarar den rätt som redan fanns för väljare när det gäller att få hjälp med att göra i ordning sin röst (prop. 2021/22:52). Rätten att ta hjälp för att göra i ordning sin röst har funnits under en lång tid. I 1972 års vallag (1972:620) angavs att väljare som på grund av kroppsligt fel inte kan avge sin röst i föreskriven ordning vid röstningen får anlita biträde som han utsett (8 kap. 14 §). Rätten fördes över till 1997 års vallag (1997:157), och formulerades där som att väljare som på grund av ett fysiskt funktionshinder inte kan göra i ordning eller lämna sin röst på föreskrivet sätt får anlita någon som hjälper dem vid röstningen (9 kap. 2 §). I regeringens förslag till ny vallag 2005 fanns inte någon direkt motsvarighet till bestämmelse om rätt att anlita eget utsett biträde vid röstning. I stället föreslogs en bestämmelse om rätt för en väljare, som på grund av funktionshinder eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, att på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs (7 kap. 3 § andra stycket). Den nya bestämmelsen, som alltså innebar en skyldighet för röstmottagare att tillhandahålla hjälp, hindrade enligt regeringen inte väljaren från att, som tidigare, ta med sig en person som hjälp (prop. 2004/05:163 s. 119). Det ansågs dock inte nödvändigt att slå fast det genom en uttrycklig bestämmelse i den nya lagen.

Erfarenheterna från tillämpningen av lagen i de första valen efter att lagen hade trätt i kraft visade dock att avsaknaden av en uttrycklig rättslig reglering om att väljare har rätt att ta med sig en person som hjälp hade lett till tveksamheter vid tolkningen och tillämpningen av vallagen. För att klargöra detta infördes därför ett förtydligande i lagen som trädde i kraft den 1 augusti 2014. Därmed framgår sedan dess av lagen att en väljare som på grund av funktionshinder eller liknande inte själv kan göra i ordning sina röster får anlita inte bara en röstmottagare utan även någon annan person som hjälper väljaren vid röstningen (prop. 2013/14:124 s. 36–37).

2.2 Väljarnas skydd mot otillbörlig påverkan har varit föremål för tidigare överväganden

2.2.1 Tidigare överväganden

2020 års valutredning (Ju 2020:08) föreslog i sitt delbetänkande Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen (SOU 2021:7) att en röstmottagare alltid ska vara närvarande när någon annan person hjälper en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan göra i ordning sina röster att rösta och ta valsedlar. Remissutfallet var blandat. Majoriteten av de remissinstanser som yttrade sig framförde kritik mot förslaget. Av det fåtal remissinstanser som var positiva till förslagen anförde bl.a. Synskadades Riksförbund att de medför att risken minskar för att den som hjälper väljaren gör ett annat val än det väljaren önskar.

Även om väljaren måste röja sin valhemlighet för ytterligare en person menade förbundet att fördelarna övervägde nackdelarna. Av de remissinstanser som var negativt inställda anförde ett stort antal att förslaget riskerade att upplevas som integritetskränkande och stigmatiserande för väljare eftersom de skulle tvingas avslöja sin valhemlighet för en okänd röstmottagare. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) påtalade vidare att ju fler krav som ställs desto fler hinder skapas för att delta i val vilket kan leda till att valdeltagandet blir ännu lägre bland personer med funktionsnedsättning. Valmyndigheten anförde att väljare med funktionsnedsättning som är vana att ta hjälp av exempelvis en ledsagare kan uppfatta det som integritetskränkande att avslöja sin valhemlighet för en okänd röstmottagare.

Regeringen bedömde att en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan göra i ordning sina röster även fortsättningsvis borde ha rätt att välja att anlita någon annan person än en röstmottagare som hjälper väljaren vid röstningen. Någon skyldighet för en sådan väljare att anlita en röstmottagare föreslogs därför inte (prop. 2021/22:52 s. 47). Regeringen konstaterade bl.a. att remissutfallet inte heller gav stöd för att gruppröstning förekom och att det därmed saknades underlag som visade att det fanns ett problem med gruppröstning för dessa väljare, vilket innebar att behovet av att genomföra kommitténs förslag inte kunde bedömas. Regeringen bedömde mot bakgrund av de invändningar som hade rests mot förslaget, och i avsaknad av underlag som visade att gruppröstning användes som ett verktyg för att påverka väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kunde göra i ordning sina röster, att kommitténs förslag inte borde genomföras (samma prop. s. 48–50).

I samband med riksdagsbehandlingen av regeringens proposition framhöll konstitutionsutskottet att 2020 års valutredning, som var parlamentariskt sammansatt, varit enig om sitt förslag. Utskottet ställde sig bakom kommitténs överväganden men ansåg att det, bl.a. mot bakgrund av de synpunkter som framförts av remissinstanserna, var viktigt att tillämpningen av bestämmelserna om biträde åt väljare vid röstningen och med att ta valsedlar bakom avskärmningen först utvärderades vid valen 2022. Sammantaget ansåg utskottet att det med utgångspunkt i kommitténs förslag borde införas bestämmelser om att en röstmottagare ska vara närvarande när en väljare får biträde vid röstningen eller med att ta sina valsedlar bakom avskärmningen. Efter förslag från utskottet ställde sig riksdagen bakom det som utskottet anförde om biträde åt väljare och tillkännagav detta för regeringen (bet. 2021/22:KU6 punkt 7, rskr. 2021/22:144).

Regeringen gav under 2022 Valmyndigheten i uppdrag att senast den 1 mars 2023 lämna en erfarenhetsrapport från 2022 års val till riksdagen, region- och kommunfullmäktige. Enligt uppdraget skulle rapporten bl.a. innefatta en enkätundersökning till kommunerna där deras erfarenheter av tillämpningen av reformen med avskärmningar av valsedelsställ skulle ingå samt att rapporten även skulle innefatta en väljarundersökning rörande väljarnas erfarenheter av reformen.

2.2.2 Det finns indikationer på att gruppöstning förekommer Sida 36 (45)

I rapporter från Swedish International Liberal Centre (SILC) och Democracy Volunteers efter 2014 och 2018 års allmänna val redovisades observationer som tyder på att fenomenet gruppöstning är relativt vanligt förekommande i Sverige (se t.ex. SILC:s rapporter från valövervakning av 2014 års val i Sverige s. 6–8 och Democracy Volunteers rapport från observationen av 2018 års val i Sverige s. 12–13). I rapporterna tecknas bilden av att fenomenet med flera personer samtidigt bakom valskärmen i en del fall framstått som normaliserat och inte mötts av protester från röstmottagarnas sida. SILC och Democracy Volunteers pekar i rapporterna på flera möjliga orsaker till förekomsten av gruppöstning. Det kan handla om att det i lokaler med flera valdistrikt kan uppstå oklarhet i fråga om ansvarsfördelningen mellan röstmottagarna över valskärmarna. Det kan också handla om att det befinner sig för många väljare i lokalen i förhållande till det antal valskärmar som väljarna kan göra i ordning sina röster bakom. Enligt rapporterna kan ytterligare orsaker vara att röstmottagarna inte har tillräckliga kunskaper om regleringen och att de brister i rutinerna för röstmottagningen.

I sin erfarenhetsrapport från valen 2022 (Erfarenheter från valen 2022, VAL-686) redovisar Valmyndigheten resultatet av två studier som gjorts rörande bl.a. väljarnas upplevelse av att rösta hemligt. Enligt den ena studien var den upplevda valhemligheten betydligt större i 2022 års val än före reformen med avskärmningar av valsedelstall (samma rapport s. 12). Enligt den andra studien, som genomfördes av Valforskningsprogrammet vid Göteborgs universitet, var väljarnas upplevelse av besöket i vallokalen positiv i flera avseenden. Bland annat uppgav 94 procent av de som svarade att det stämde mycket bra att en person i taget gick bakom valskärmarna och 93 procent att det gick att ta valsedlar utan att andra kunde se (Väljarnas förtroende för valsystemet och genomförandet av allmänna val, valforskningsprogrammets rapportserie 2023:8). Cirka fem procent av de svarande angav dock andra svarsalternativ rörande påståendet att en person i taget gick bakom valskärmarna än att det stämmer mycket bra. Dessa respondenter svarade att påståendet inte stämmer alls, inte stämmer särskilt bra eller endast stämmer ganska bra.

I erfarenhetsrapporten redovisar Valmyndigheten vidare resultaten av en eftervalsenkät till kommunerna. De flesta kommuner svarade i denna att de upplevde att valhemligheten har stärkts (80 procent) och att det var lätt att upprätthålla valhemligheten (80 procent).

Föreningen valobservation i Sverige (VOS) genomförde under valdagen 2022 en valobservationsinsats med 95 observatörer från 21 länder (Slutsatser och rekommendationer efter valobservation av de svenska allmänna valen den 11 september 2022, Föreningen valobservation i Sverige, pressmeddelande 12 september 2022). Valobservatörerna besökte 289 vallokaler i fyra kommuner i Stockholms län och två vallokaler i Norrbottens län. I sina slutsatser anger föreningen att vissa problem med valhemligheten kvarstår, men att reformen med avskärmningar av valsedelstall på det stora hela inneburit en förbättring. När det gäller gruppöstning konstaterar föreningen att det förekom i mindre utsträckning än 2018 och att röstmottagarna generellt var uppmärksamma

och ansträngde sig för att upprätthålla regeln om att varje väljare ska vara ensam bakom valskärmen. Trots detta var det enligt föreningen ibland svårt för röstmottagarna att få väljarna att följa deras instruktioner, då medvetenheten inte alltid finns hos väljarna om att man ska vara ensam när man gör i ordning sin röst.

2.3 Röstmottagare bör alltid vara närvarande när väljare anlitar ett biträde

Promemorians förslag: Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster eller ta valsedlar, ska ha rätt att anlita ytterligare en person utöver en röstmottagare för att få hjälp med detta i den utsträckning som behövs. Förslaget innebär att en röstmottagare alltid är närvarande i dessa fall.

Skälen för promemorians förslag: Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster ska på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne vid röstningen (7 kap. 3 § andra stycket vallagen). Motsvarande rätt att begära biträde finns även när väljaren ska ta sina valsedlar på den avskärmade plats där valsedlarna finns utlagda (8 kap. 2 a § vallagen). Det ställs alltså inte krav på att en röstmottagare är närvarande när hjälp lämnas av någon annan.

Det är av grundläggande betydelse för demokratin att valen är fria och hemliga. Gruppröstning, dvs. att två eller flera personer samtidigt ställer sig bakom valskärmen och tillsammans gör i ordning sina valkuvert eller diskuterar sina val, innebär ett hot mot väljarnas rätt att utan påverkan från någon annan själva bestämma vilket parti de ska rösta på. Rätten för vissa väljare att få hjälp vid röstningen är ett undantag från huvudregeln om att valhandlingen ska ske i enskildhet och utan insyn. Det är ett undantag som motiveras av intresset av att göra det möjligt att rösta för personer som annars inte hade kunnat delta i valet. På grund av att regleringen innebär en avvikelse från huvudregeln om valhemlighet är det dock angeläget att så långt som möjligt säkerställa att den inte ger utrymme för otillbörlig påverkan på väljaren.

De valobservationer som genomfördes i samband med 2022 års allmänna val ger ett visst stöd för slutsatsen att gruppröstning är ett relativt ovanligt fenomen. Det finns dock rapporter om att det förekommit. Av väljarundersökningar framkommer vidare att en inte obetydlig andel av väljarna upplever att det är fler än en person samtidigt som vistas bakom en valskärm (jfr avsnitt 2.2.2). Väljarundersökningen ger inte nödvändigtvis stöd för slutsatsen att det har förekommit gruppröstning eller att det förekommer oegentligheter i valsituationen. Det förefaller dock stå klart att det är oftare än i rena undantagsfall som fler än en person går in bakom valskärmen när valhandlingen ska utföras. Om fenomenet förekommit i andra situationer än de som vallagen tillåter ger underlaget inte svar på.

De allra flesta, både väljare och kommuner, ger uttryck för uppfattningen att valhemligheten i svenska val är stark. ~~Sida 38 (45)~~ hänsyn till de erfarenheter som redovisas i avsnitt 2.2 dock inte uteslutas att det förekommer otillbörlig påverkan i samband med att en väljare anlitar en person som hjälper honom eller henne att göra i ordning sina röster eller ta valsedlar. Med hänsyn till vikten av att garantera väljarna rätten att rösta utan otillbörlig påverkan bedöms att det finns behov av att ytterligare förstärka skyddet mot gruppöstning i syfte att värna väljarnas rätt till fria val.

Ett sätt att ytterligare förstärka skyddet mot otillbörlig påverkan är att föreskriva att en röstmottagare alltid ska vara närvarande när en väljare får hjälp av någon annan person med att rösta eller ta valsedlar. En sådan ordning bedöms innebära att risken minskar för att väljaren utsätts för otillbörlig påverkan.

När ett förslag med motsvarande innebörd behandlades i 2021 års lagstiftningsärende (prop. 2021/22:52) anförde flera remissinstanser att ett sådant krav riskerar att skapa hinder för väljare med funktionsnedsättning eller liknande som tillvaratar sin rösträtt och riskerar att innebära att dessa väljare utsätts för integritetskränkande och stigmatiserande behandling vid röstningen (se avsnitt 2.2.1). Som redogörs för ovan följer det också av internationella konventioner och rekommendationer att väljare själva ska få avgöra vem som ska assistera vid röstning (se avsnitt 2.1.1).

Trots de farhågor som rests i det tidigare lagstiftningsärendet görs nu bedömningen att det finns tillräckligt underlag för slutsatsen att det är mer än en hypotetisk risk att väljare kan utsättas för otillbörlig påverkan i samband med gruppöstning. Risken får betecknas som mer än försumbar. Även om det är en principiell utgångspunkt att väljaren själv ska få avgöra vem som ger hjälp med att rösta, är det av särskild vikt att så långt möjligt motverka sådan otillbörlig påverkan. Detta framgår också av Venedigkommissionens reviderade tolkningsförklaring från 2011. Där framgår att rätten att få hjälp att rösta av en person som man själv väljer ska utövas under förhållanden som säkerställer att den valda personen inte utövar ett otillbörligt inflytande.

Utöver risken för att en väljare utsätts för otillbörlig påverkan kan det vidare inte uteslutas att en väljare på grund av karaktären på sin funktionsnedsättning, t.ex. synnedsättning, inte har möjlighet att kontrollera att den som biträder henne eller honom följer de anvisningar som har lämnats. Genom att en röstmottagare alltid är närvarande minskar risken för att den som hjälper väljaren gör ett annat val än det väljaren önskar, vilket även Synskadades riksförbund lyfte fram i det tidigare lagstiftningsärendet.

Att ställa krav på att en röstmottagare alltid ska vara närvarande när en väljare får hjälp av någon annan innebär visserligen att väljaren riskerar att behöva röja sin valhemlighet för ytterligare en person. Röstmottagarens närvaro fyller dock i dessa fall endast ett syfte, nämligen att skydda den enskildes rätt att inte bli otillbörligt påverkad av någon annan. En röstmottagare omfattas dessutom av tystnadsplikt enligt 40 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Tystnadsplikten är straffsanktionerad enligt 20 kap. 3 § brottbalken. Det finns dessutom ett krav enligt 3 kap. 5 § andra stycket vallagen på att genomgå en särskild utbildning för att få förordnas som röstmottagare. Även om

valhemligheten i viss mån begränsas, syftar röstmottagarens närvaro till att värna en annan grundläggande princip i valsystemet, nämligen att väljaren har ett fritt val att själv och utan yttre påverkan bestämma hur rösträtten ska utövas.

För att stärka väljarens skydd mot otillbörlig påverkan av den person som väljaren själv utser, föreslås sammanfattningsvis att hjälpen bakom valskärmen och avskärmningen av valsedelstäl alltid ska ske i närvaro av en röstmottagare. Förslagen ligger i linje med riksdagens tillkännagivande (bet. 2021/22:KU6 punkt 7, rskr. 2021/22:144, se vidare avsnitt 2.2.1).

3 Ikraftträdandebestämmelse

Promemorians förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juni 2025.

Bedömning: Det behövs inte några övergångsbestämmelser.

Skälen för promemorians förslag och bedömning: Lagändringar som rör förfarandet i val bör göras så att lagändringarna kan träda i kraft i god tid före valen till riksdag, regionfullmäktige och kommunfullmäktige 2026. Ju kortare tid som finns för förberedelser och för utbildning av valnämnder och röstmottagare om vilka regler som ska gälla i ett val, desto större blir risken för handhavandefel. Sådana fel kan leda till att utgången i valet påverkas och att det uppkommer behov av att hålla omval. De föreslagna lagändringarna bör därför träda i kraft den 1 juni 2025. På så sätt kan valadministrationen få tillräcklig tid för förberedelser.

Det behövs inte några övergångsbestämmelser.

4 Konsekvenser

Promemorians bedömning: Förslagen medför inte några kostnadsökningar.

Skälen för promemorians bedömning: Att en röstmottagare alltid ska vara närvarande i samband med att en väljare ber om hjälp med att göra i ordning sin röst och ta valsedlar kan innebära att röstmottagare oftare än i dag måste lämna biträde åt väljare. Det är dock redan i dag en uppgift för röstmottagare att för varje väljare som på grund av en funktionsnedsättning behöver hjälp lämna biträde vid behov. Någon ny arbetsuppgift blir det därför inte fråga om för röstmottagarna jämfört med dagens ordning. Sett till varje röstmottagningsställe för sig kommer det sannolikt inte heller bli en vanligt förekommande arbetsuppgift för röstmottagarna att bistå en väljare som behöver hjälp bakom valskärmen eller avskärmningen av valsedelstället. Förslaget bedöms därmed inte medföra några ekonomiska konsekvenser för valadministrationen, inklusive kommunerna. Förslaget bedöms inte heller få några samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt.

5.1 Förslaget till lag om ändring i vallagen (2005:837)

7 kap.

3 § Varje väljare ska vara ensam bakom en valskärm och själv göra i ordning sina röster där. Därefter ska väljaren lämna valkuverten till röstmottagarna.

Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, ska dock på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita *ytterligare en* person som hjälper honom eller henne vid röstningen.

I paragrafen regleras hur röstning på ett röstmottagningsställe (en val- eller röstningslokal) går till. Övervägandena finns i avsnitt 2.

Ändringen i *andra stycket* innebär att en väljare som, på grund av funktionsnedsättning eller liknande, inte själva kan göra i ordning sina röster som huvudregel ska få hjälp med detta av röstmottagare i den utsträckning som behövs, men att en sådan väljare också får anlita ytterligare en person som hjälper honom eller henne. Ändringen innebär att en röstmottagare alltid ska vara närvarande i dessa fall. Röstmottagarens uppgift är att säkerställa att personen som hjälper väljaren att rösta också följer väljarens instruktioner.

8 kap.

2 a § Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan ta sina valsedlar på den avskärmade plats där valsedlarna finns utlagda, ska på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita *ytterligare en* person som hjälper honom eller henne med detta.

I paragrafen regleras att väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan ta sina valsedlar på begäran ska få hjälp med detta. Övervägandena finns i avsnitt 2.

Ändringen i innebär att en väljare som, på grund av funktionsnedsättning eller liknande, inte själva kan ta sina valsedlar som huvudregel ska få hjälp med detta av röstmottagare i den utsträckning som behövs, men att en sådan väljare också får anlita ytterligare en person som hjälper honom eller henne. Ändringen innebär att en röstmottagare alltid ska vara närvarande i dessa fall. Röstmottagarens uppgift är att säkerställa att personen som hjälper väljaren att rösta också följer väljarens instruktioner.

Valnämnden 2024-06-07

Ärende

Biträde åt väljare (JU2024/00970)
VN 2024/17

Anneli Bojesson (L)

Särskilt uttalande

Liberalerna instämmer i kansliets kritik att förslaget saknar analyser om hur det påverkar funktionsnedsattas valdeltagande. Det är inte heller klarlagt hur röstmottagare ska agera vid de svåra situationer som kan uppstå.

Liberalerna instämmer vidare i att det är allvarligt att funktionsrättsorganisationerna inte har fått möjlighet att svara på utredningen och menar på att detta borde vara en del av beredningstvånget.

Det vore vidare önskvärt att regeringen går vidare med att utreda möjligheten för ett förbud för gruppröstning i vallokalerna och därigenom också utreder hur man kan ge mandat för röstmottagarna att stödja och hjälpa funktionsnedsatta att genomföra röstningen utan otillbörlig påverkan.

Det finns dessutom en tydlig demokratisk problematik med partier som bedriver röstkolor i anslutning till vallokalerna, och även detta borde utredas och lagstiftas om för att säkerställa att det inte förekommer otillbörlig valpåverkan i anslutning till vallokaler i Sverige i allmänhet och i Stockholms stad i synnerhet.

Vidare vill vi betona vikten av valobservationer i Stockholms stad för att säkerställa att valprocessen genomförs korrekt och rättvist. Valobservationer kan bidra till ökad transparens och förtroende för valprocessen, samt säkerställa att alla väljare behandlas lika. Det är också viktigt att upprätthålla likställdhet kring ordningen i vallokalerna för att säkerställa en lugn och ordnad röstningsmiljö, där varje väljare kan rösta utan att känna sig påverkad eller pressad.

§ 5

Kansliet informerar

Information inför valnämndens preliminära rösträkning.

§ 6

Anmälan

Följande protokoll från kommunstyrelsens råd för funktionshindersfrågor är mottaget:

- Protokoll från den 20 maj 2024

§ 7**Övriga frågor**

Inga övriga frågor anmälda.

§ 8

Nästa sammanträde

Nästa sammanträde hålls onsdagen den 12 juni.

Digitala signaturer

Detta dokument har signerats digitalt av följande personer

Namn	Datum
Emmy Elisabeth, Martinsson	2024-06-07
Maria Catharina, Piazzolla	2024-06-08
John Fredrik, Wallner	2024-06-07